

ВІДПОВІДІ

до завдань

III етапу Всеукраїнської олімпіади з економіки для учнів 11 класу
2015/2016 навчальний рік

Тести першого рівня. Знайдіть єдину правильну відповідь
(кожна правильна відповідь – 1 бал)

1. Хто з відомих представників економічної науки першим описав переваги спеціалізації та поділу праці?
А) Адам Сміт
Б) Давід Рікардо
В) Карл Маркс
Г) Мілтон Фрідман
2. Конкурентній фірмі, яка одержує нульовий економічний прибуток, треба:
А) збільшувати обсяги виробництва
Б) підвищувати ціну на свою продукцію
В) нічого не змінювати
Г) закрити підприємство
3. Якщо „Дженерал Моторз” буде новий автомобільний завод в Україні, то:
А) ВВП України зростатиме швидше, ніж ВНП
Б) ВВП України зростатиме повільніше, ніж ВНП
В) і ВВП, і ВНП України зменшаться, оскільки частину доходу від цих інвестицій привласнюватимуть іноземці
Г) ВВП і ВНП України зростатимуть однаковим темпом
4. Який макроекономічний показник складається з суми доходів, отриманих власниками чинників виробництва?
А) валовий національний продукт
Б) національний дохід
В) наявний дохід
Г) валовий внутрішній продукт
5. Крива граничних витрат перетинає криві АТС і АВС:
А) у точках їх мінімальних значень
Б) у точках їх максимальних значень
В) не перетинає
Г) у будь-якій точці, в залежності від прибутковості підприємства
6. Сукупність створених та нагромаджених у країні працею всього суспільства матеріальних благ та духовних цінностей, розвіданих природних ресурсів тощо – це:
А) ВВП
Б) ВНП
В) національний дохід
Г) національне багатство
7. Якщо фактичний ВВП перевищує рівень ВВП за повної зайнятості, то це означає:
А) інфляційний розрив
Б) дефляційний розрив
В) бюджетний дефіцит
Г) дефіцит платіжного балансу

8. Щоб перейти від показника ВВП до показника ЧНП, необхідно:

- А) додати чисті інвестиційні видатки
- Б) вирахувати чисті інвестиційні видатки
- В) додати величину амортизації
- Г) **вирахувати величину амортизації**

9. Укажіть на якому рівнянні базується монетаризм:

- А) $ВВП=C+I+G+XN$
- Б) **$MV=PQ$**
- В) $I=P_xQ_x + P_yQ_y$
- Г) $S=P(1+i)t$

10. Якою є конфігурація кривих байдужості для товарів жорстко доповнюючих один одного?

- А) прямі лінії, що мають від'ємний нахил
- Б) **L-подібні лінії**
- В) лінії паралельні одній з осей координат
- Г) прямі лінії, що мають позитивний нахил

*Тести другого рівня. Знайдіть єдину правильну відповідь
(кожна правильна відповідь – 2 бали)*

11. Якщо ціни на імпортоване взуття різко зросли, то за інших рівних умов:

- А) номінальний ВВП та індекс споживчих цін зростуть на однакову величину
- Б) номінальний ВВП зросте, а індекс споживчих цін не зміниться
- В) **номінальний ВВП не зміниться, а індекс споживчих цін зросте**
- Г) номінальний ВВП та індекс споживчих цін зростуть на різну величину

12. За рівнянням Фішера зростання пропозиції грошей за умов незмінності інших параметрів...

- А) не вплине на швидкість обігу грошей та обсяг виробництва
- Б) **обов'язково призведе до зростання цін**
- В) може призвести до зростання швидкості звертання грошової одиниці
- Г) може призвести до зростання об'ємів виробництва за умов незмінності інших параметрів

13. Фермеру, який бажає придбати 1 га землі, земельна рента з якого становить 2000 грн., за процентної ставки 8% річних, слід заплатити не більше:

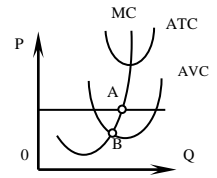
- А) 20 тис. грн.
- Б) **25 тис. грн.**
- В) 50 тис. грн.
- Г) 100 тис. грн.

14. Надходження до державного бюджету від встановлення акцизного податку зростатимуть, якщо попит на товар:

- А) **нееластичний**
- Б) абсолютно еластичний
- В) абсолютно нееластичний
- Г) еластичний

15. Що відображає наведений нижче графік для фірми, яка діє в умовах досконалої конкуренції:

- А) фірма отримує максимальний прибуток в точці (А)
- Б) фірма отримує максимальний прибуток в точці (В)
- В) фірма змушена припинити виробництво
- Г) фірма мінімізує збитки**

16. Якщо Центральний банк країни здійснює стримуючу (реструктивну) політику, то він:

- А) знижує облікову ставку
- Б) купує державні цінні папери на внутрішньому ринку
- В) продає державні цінні папери на внутрішньому ринку**
- Г) знижує рівень обов'язкових резервів комерційних банків

17. Яка з наведених комбінацій заходів фіскальної та монетарної політики спричинить найбільший спад сукупного попиту?

<i>Облікова ставка</i>	<i>Державні витрати</i>	<i>Операції на відкритому ринку</i>
А) Зменшення	Збільшення	Купівля облігацій
Б) Зменшення	Зменшення	Купівля облігацій
В) Збільшення	Зменшення	Продаж облігацій
Г) Збільшення	Зменшення	Купівля облігацій

18. Споживач має дохід у 80 гривень та купує 2 види товарів: X за ціною 5 гривень та Y – 4 гривні. Який з наступних товарних наборів недосяжний для споживача:

- А) X = 16, Y = 0
- Б) X = 11, Y = 7**
- В) X = 8, Y = 10
- Г) X = 8, Y = 8

19. У короткостроковому періоді підприємство виробляє 15 одиниць продукції. AVC дорівнюють 5 грн., а сукупні постійні витрати дорівнюють 75 грн. За цих умов ATC будуть дорівнювати:

- А) 70 грн.
- Б) 10 грн.**
- В) 25 грн.
- Г) 7 грн.

20. Крива пропозиції конкурентної фірми у короткостроковому періоді – це:

- А) спадаюча частина кривої ATC
- Б) зростаюча частина кривої ATC
- В) лінія граничного доходу фірми
- Г) частина кривої MC, що розташована вище точки мінімуму кривої AVC**

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Творче завдання 1 (10 балів)

На яких ринках існує сьогодні досконала конкуренція? Які з характеристик цієї ринкової структури найменш реалістичні? Назвіть недоліки досконалої конкуренції. Відобразіть графічно модель досконалої конкуренції.

Орієнтовна відповідь

Досконала конкуренція – це модель ринкової структури, хар передумова про *повну інформованість* всіх суб'єктів ринку про ціни, якість товару та ситуації на ринку. Причому передбачається, що ця інформація отримана на ринку безкоштовно й з нульовими трансакційними витратами (тобто суб'єкти ринку з самого початку володіють нею).

Серед реальних ринків найбільш наближеними до моделі досконалої конкуренції є валютні ринки, ринки цінних паперів, інтернет-торгівля, ринки сільськогосподарської продукції, ринок бензину.

Досконала конкуренція, як і ринкова економіка в цілому, характеризується рядом недоліків.

1) Говорячи про те, що досконала конкуренція забезпечує ефективний розподіл ресурсів і максимальне задоволення потреб покупців, не слід забувати, що вона виходить із платоспроможних потреб, з розподілу грошових доходів, які склалися раніше. Це створює рівність можливостей, однак аж ніяк *не гарантує рівність результатів*.

2) Модель досконалої конкуренції враховує лише приватні витрати. Однак в умовах недостатньої специфікації прав власності існують такі вигоди (витрати), які не враховуються фірмами: їх здійснює суспільство. У цьому випадку говорять про побічні зовнішні вигоди або витрати (позитивні або негативні *екстерналії*). Тому в умовах недостатньої специфікації прав власності можливе недовироблення позитивних і надвиробництво негативних екстерналій.

3) Досконала конкуренція не передбачає виробництво *суспільних благ*, які хоча й приносять задоволення споживачам, однак не можуть бути чітко розділені, оцінені й продані кожному споживачеві окремо (поштучно). Це відноситься до таких суспільних благ, як протипожежна безпека, національна оборона, охорона навколишнього середовища й т.д.

4) Досконала конкуренція, що припускає велике число фірм, не завжди здатна забезпечити концентрацію ресурсів, необхідну для *прискорення науково-технічного прогресу*. Це насамперед стосується фундаментальних досліджень (які, як правило, бувають збитковими), наукомістких і капіталомістких галузей (освоєння космосу й т.п.).

5) Досконала конкуренція сприяє уніфікації й стандартизації продукції. Вона не враховує повною мірою широкий *діапазон споживчого вибору*. Тим часом у сучасному суспільстві, що досягло високого рівня споживання, розвиваються різноманітні смаки. Споживачі усе більше не тільки враховують утилітарне призначення речі, але й звертають увагу на її оформлення, дизайн, можливість пристосувати її до індивідуальних особливостей кожної людини. Все це можливо лише в умовах диференціації продуктів і послуг, що пов'язано, однак, з підвищенням витрат їхнього виробництва.

Творче завдання № 2. (10 балів)

За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), рівень тіньової зайнятості в нашій країні становить близько 9 %. Водночас, специфіка тінізації ринку праці в Україні пов'язана з існуванням комбінованих форм оплати праці, які передбачають виплату частини заробітної плати «в конвертах».

- А. Розкрийте причини та спонукальні мотиви зазначеного явища.
- Б. Визначте наслідки тінізації оплати праці для економіки України.
- В. Запропонуйте заходи щодо детінізації оплати праці в Україні.

Відповідь

А. Високий рівень тінізації ринку праці **пояснюється**:

- 1) значним розривом між вартістю трудових ресурсів для роботодавця та фактичною сумою, яку працюючий отримує за свою працю;
- 2) толерантним ставленням працюючих до практики виплати неофіційних заробітних плат та, відповідно, позбавлення їх гарантій щодо пенсійного та соціального забезпечення;
- 3) відчуттям невідповідності сплачених податків та внесків якості державних послуг, що призводить до необхідності значних додаткових витрат з боку населення з метою отримання цих послуг на належному рівні;
- 4) відчуттям несправедливості системи розподілу пенсій, пов'язаної з наявністю великої кількості спеціальних, професійних, особливих та пільгових професійних режимів;
- 5) наявністю механізмів, які забезпечують легке та дешеве вилучення коштів підприємств у позалегалний сектор економіки з метою виплати тіньових заробітних плат;
- 6) фактичною безкарністю порушень у сфері оплати праці;
- 7) надмірним податковим тягарем.

До основних **спонукальних мотивів** тіньової економічної діяльності належать: потужний податковий прес, антагоністичний з інтересами та можливостями переважної більшості фізичних і юридичних осіб, які діють у межах законодавчого поля України; правова незахищеність суб'єктів економічної діяльності від зловживань, утисків, протидії та вимагань з боку чиновників державного апарату на всіх його рівнях; відсутність стабільного і збалансованого законодавства, яке б регламентувало економічну діяльність; поширення правового нігілізму; втрата історичних традицій, моральних і етичних норм, які лежать в основі поваги до приватної власності, кодексу підприємницької та робітничої честі тощо.

Б. Існуючий масштаб тінізації ринку праці та наявність налагоджених механізмів легкого виведення в тінь заробітних плат спричиняють наступні **наслідки**: зменшення розмірів внесків працюючих до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування, а також зменшення доходів бюджету від податку з доходів фізичних осіб. Крім того, додана вартість, яка формується на підприємствах, що сплачують нелегальну заробітну плату, штучно занижується, що негативно впливає на обсяг надходжень до бюджету від ПДВ. За таких умов, навіть незначні коливання економічної кон'юнктури можуть призводити до збільшення масштабів «виведення» заробітних плат в «тінь», що справлятиме дестабілізуючий вплив на систему державних фінансів та солідарну пенсійну систему, а також стримуватиме нагромадження коштів накопичувальної системи.

Соціальна незахищеність та неможливість реалізації соціальних гарантій нелегально працюючими або тими, хто частково отримує тіньову заробітну плату, призводить до зростання рівня бідності в країні. Маніпуляції з розміром офіційних доходів дозволяють нелегально працюючим та легально працюючим з низькою офіційною заробітною платою необґрунтовано отримувати від держави соціальну підтримку, що може негативно позначитися на результативності системи соціальної підтримки.

В. Зменшення масштабів тінізації ринку праці пов'язане з посиленням мотивації з боку працюючих та роботодавців щодо здійснення діяльності у легальному секторі економіки.

Оскільки інтереси працівника та роботодавця щодо виплати неофіційної заробітної плати є дещо конфліктними, специфіка процесів детінізації оплати праці полягає у збалансуванні інтересів цих суб'єктів.

За існуючих в Україні умов до втрат від перебування працівника у неофіційному секторі можна віднести: позбавлення участі в соціальній системі (пенсійній, соціального захисту тощо), якщо громадянин не знаходить способу користуватися її благами, не сплачуючи внесків до неї; ризик бути покараним; докори сумління.

Проте, втрати від перебування в легальному секторі зазвичай є вагомішими. До них належать: сума страхових внесків до відповідних фондів; час, витрачений на з'ясування того, як саме декларувати свій дохід; ризик, що навіть сумлінний платник податків буде покараний через певний свій «недогляд»; втрата деяких пільг, на які особа могла б претендувати, якби вона приховувала бодай частину свого доходу.

Враховуючи зазначену специфіку, однією із засад детінізації ринку праці має бути збільшення втрат роботодавця та працівника від перебування в нелегальному секторі економіки та спрощення процесів отримання та декларування реального доходу.

Серед основних **напрямів детінізації** оплати праці, слід виділити: зменшення навантаження на оплату праці податками та страховими внесками, посилення зв'язку між фактично сплаченими страховими внесками та розміром пенсійного забезпечення, перерозподіл розмірів страхових внесків між працюючим та роботодавцем, посилення відповідальності за ухилення від сплати податків та страхових внесків, покращенням адміністрування податків, підвищенням якості соціальних послуг.

ЕКОНОМІЧНІ ЗАДАЧІ

Задача №1 (15 балів)

Припустимо, що державні закупівлі становлять 600, обсяг податків визначається із залежності $T=0,4Y$, трансфертів – $T_r = 550-0,05Y$, а загальний рівень цін дорівнює 1. Державний борг (D) становить 900 за процентної ставки $r=0,1$. Фактичний обсяг виробництва дорівнює 2200, а потенційний – 2500.

Визначте:

- 1) Дефіцит державного бюджету.
 - 2) Обсяг структурного дефіциту держбюджету.
 - 3) Обсяг циклічного дефіциту держбюджету.
1. Для визначення стану держбюджету потрібно зіставити його доходи та витрати.
 - Доходи держбюджету (податкові надходження) = $0,4 \cdot 2200 = 880$.
 - Витрати держбюджету = державні закупівлі + трансферти + обслуговування державного боргу.
 - Витрати держбюджету = $600 + (550 - 0,05 \cdot 2200) + 900 \cdot 0,1 = 1130$.
 - Фактичний дефіцит бюджету = $1130 - 880 = 250$.
 2. Структурний дефіцит бюджету визначають як різницю між надходженнями та витратами за умови повної зайнятості ресурсів (при виробництві на потенційному рівні).
 - Структурний дефіцит бюджету = $(600 + 550 - 0,05 \cdot 2500 + 900 \cdot 0,1) - 0,4 \cdot 2500 = 115$.
 3. Циклічний дефіцит бюджету = $250 - 115 = 135$.

Задача № 2 (15 балів)

Задані функції попиту і пропозиції праці $L_D = 450 - 50w$; $L_S = 100w - 150$. Зробіть необхідні обчислення та визначте:

- 1) як зміняться зайнятість і заробітна плата на цьому ринку, якщо він буде монополізований профспілкою;
- 2) економічну ренту членів профспілки;
- 3) чисті втрати суспільства.

Відповідь проілюструйте графічно.

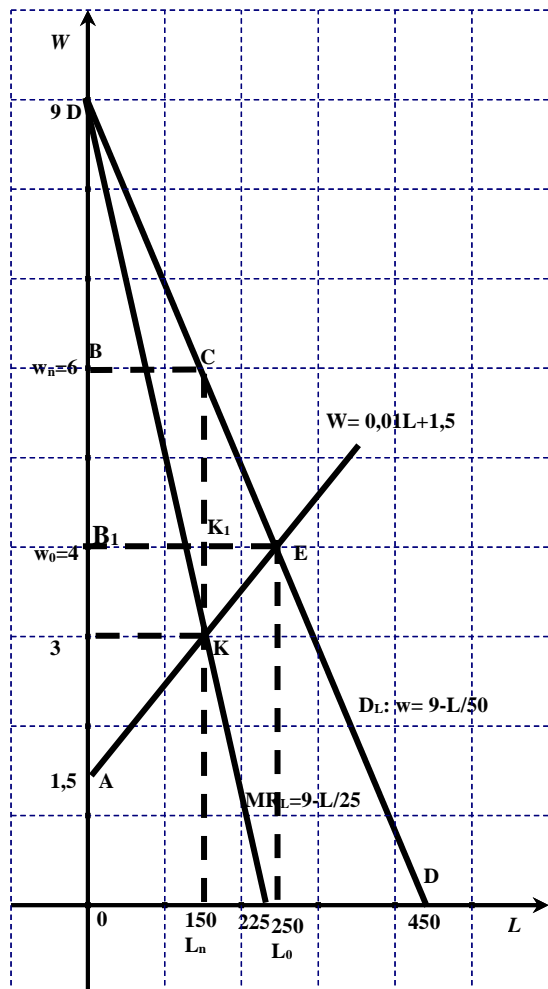
Розв'язання.

1. Знайдемо рівноважну заробітну плату на ринку без впливу профспілки. Оскільки в рівновазі $L_D = L_S$, то $450 - 50w = 100w - 150$. Звідси, $w_0 = 4$.

Відповідно, $L_0 = L(4) = 100 * 4 - 150 = 250$.

Так як профспілка ставить за мету максимізувати прибуток (економічну ренту), що отримується членами профспілки, то зайнятість визначиться рівністю $MR_L = MC_L$.

Знайдемо MR_L .

1 варіант:

$MR_L = (TR_L)'$, $TR_L = w * L$.

w знайдемо з функції попиту на працю ($L_D = 450 - 50w$)

$$w = 9 - \frac{L}{50}, \text{ отже } TR_L = w * L = \left(9 - \frac{L}{50}\right)L = 9L - \frac{L^2}{50},$$

$$\text{звідки } MR_L = (TR_L)' = 9 - \frac{L}{25}.$$

2 варіант:

Оскільки функція попиту лінійна і $w = 9 - \frac{L}{50}$, то функція граничного доходу теж лінійна з нахилом в 2 рази більшим, ніж у лінії попиту на працю, тобто $MR_L = 9 - \frac{L}{25}$.

MC_L збігається з лінією пропозиції праці. Оскільки $w = 1,5 + \frac{L}{100}$, то $MC_L = 1,5 + \frac{L}{100}$.

Знайдемо точку рівноваги профспілки $MR_L = MC_L$:

$$9 - \frac{L}{25} = 1,5 + \frac{L}{100}, \text{ Звідки } L_n = 150.$$

$$\text{Відповідно, } w_n = 9 - \frac{150}{50} = 6.$$

Отже, профспілка за рахунок зменшення пропозиції праці збільшила заробітну плату її членів з 4 до 6, тобто на 2 одиниці, при цьому скоротилося число зайнятих з 250 до 150, тобто на 100.

2. Для даної ситуації на ринку праці економічна рента – це різниця між зарплатою, встановленої під впливом профспілки, і граничними витратами на залучення ресурсу в виробництво, тобто економічна рента членів профспілки дорівнює площі трапеції $ABCK$, і становить $\frac{1}{2} * ((6 - 1,5) + 3) * 150 = 562,5$.

3. Чисті втрати суспільства складуть площу трикутника $SKE = \frac{1}{2} * 3 * 100 = 150$.

В результаті монополізації ринку праці зменшився вигравш фірм-споживачів послуг праці. На ринку досконалої конкуренції вигравш споживачів (наймачів) становив площу трикутника DB_1E ($\frac{1}{2} * (9 - 4) * 250 = 625$). Тепер вигравш покупців дорівнює площі DBC , або $\frac{1}{2} * (9 - 6) * 150 = 225$.

Зміна вигравшу покупців дорівнює площі трапеції B_1BCE і дорівнює $(625 - 225) = 400$ або, що те ж саме $\frac{1}{2} * (150 + 250) * (6 - 4) = 400$. При цьому вигравш покупців у розмірі B_1BCK_1 дістався профспілці як монополісту на ринку. У той же час, скоротивши пропозицію праці з 250 до 150 працівників, профспілка втратила суму, яка відповідає площі трикутника K_1KE , що і складає разом з трикутником SK_1E чисті втрати суспільства від монополізації ринку профспілкою.

Відповідь:

1. Заробітна плата збільшилася на 2 одиниці, число зайнятих скоротилася на 100.
2. Економічна рента = 562,5.
3. Чисті втрати суспільства = 150.

Задача №3 (20 балів)

Номінальна грошова маса становить 600 млрд. грн., дефлятор ВВП дорівнює 2, швидкість обігу грошей 3, спекулятивний попит на гроші описується рівнянням:

$$\left(\frac{M}{P}\right)^a = 100 - 4000r$$

- 1) визначте параметри рівноваги на грошовому ринку, якщо номінальний ВВП становить 1800 млрд. грн.
- 2) як зміниться рівноважна ставка проценту, якщо внаслідок стимулювальної політики уряду номінальне грошове пропонування зросте на 100 млрд. грн.?

Розв'язання:

- 1) Сукупний попит на гроші є сумою операційного та спекулятивного попиту.

$$\left(\frac{M}{P}\right)^D = \left(\frac{M}{P}\right)^t + \left(\frac{M}{P}\right)^a$$

Операційний попит визначаємо з рівняння обміну: $MV=PY$;

PY (номінальний ВВП) заданий умовою=1800, тому $MV=1800$.

Реальний ВВП (Y_p) = Номінальний ВВП/Дефлятор ВВП=1800/2=900 млрд. грн.

Операційний попит на гроші: $\left(\frac{M}{P}\right)^t = \frac{Y_p}{V} = \frac{900}{3} = 300$ млрд. грн.

Сукупний попит на гроші: $\left(\frac{M}{P}\right)^D = \left(\frac{M}{P}\right)^t + \left(\frac{M}{P}\right)^a = 300 + (100 - 4000r) = 400 - 4000r$

Грошове пропонування становить: $\left(\frac{M}{P}\right)^S = \frac{600}{\text{дефляторВВП}} = 300$ млрд. грн.

Рівновага грошового ринку: $\left(\frac{M}{P}\right)^D = \left(\frac{M}{P}\right)^S$; $400 - 4000r = 300$;

$$r = \frac{-100}{-4000} = 0,025 = 2,5\%$$

- 2) Внаслідок стимулювальної політики грошове пропонування становитиме:

$$\left(\frac{M}{P}\right)^S = \frac{700}{2} = 350 \text{ млрд. грн.}$$

Рівновага грошового ринку: $400 - 4000r = 350$;

$$r = \frac{-50}{-4000} = 0,0125 = 1,25\%$$

Рівноважна процентна ставка знизиться з 2,5 до 1,25%.